

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

**GÜNEY-DOĞU AVRUPA
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ**

I

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ

1972

MAKEDONYA MES'ELESİNE DÂİR BİR «LÂYİHA»

Tevfik Temelkuran

Makedonya, güneyde Ege denizinin kuzey-batı kıyılarından kuzeyde Vardar nehrinin orta kısımlarına; doğuda Marta nehrinden batıda Teselya ve Şar dağına kadar uzanan sahayı kaplar ise de sınırları kesinlikle belli değildir. Esasen Makedonya bir coğrafi bölge değildir. XIX. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış siyâsî bir terimdir. Bugün Makedonya diye bilinen topraklar yaklaşık olarak 80.000 kilometre kare olup büyük bir kısmı Yugoslavya ve Yunanistan'a küçük bir kısmı da Bulgaristan'a düşer.

Makedonya adı verilen topraklar XIV. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı devleti'nin idaresi altına girmiş ve 1912 ye kadar Osmanlı idaresinde kalmıştır. Türkler, Avrupa'ya geçtikten sonra fethettikleri yerlere Anadolu'dan getirdikleri Türk göçmenlerini yerleştirmişlerdir. Üsküb(Kosova), Manastır ve havalilerine yerleşen Türk toplulukları da diğer yerlerde olduğu gibi buranın etnoğrafik görünüşünü büyük çapta değiştirmişlerdi. Şehir ve kasabalarda yerleşenlerden başka köylerde de yerleşmek ve toprağı işlemek suretiyle bu toprakları ikinci bir yurt olarak benimsemişlerdi.

Bu bölgede yaşayan Türkler, bölgenin birçok yerinde çoğunluğu teşkil ediyordu. Dil, kültür, örf ve âdetlerini yerli halka kabul ettirmişlerdi. Selânik, Manastır ve Üsküb(Kosova) eyâletleri Türkler'in elinde ayrı bir ülke olarak değil, aynen bir Anadolu vilâyeti gibi merkeze bağlı olarak idare edilmiştir.

Osmanlı idârî teşkilâtında Makedonya kıtası Selânik, Manastır, Üsküb (Kosova) olarak üç vilâyete ayrılmıştır. Bunların hepsine birden «Vilâyât-ı Selâse»¹ deniliyordu.

1 İsmâil Hâmi Danişmend, *Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul 1955, c. IV, s. 344; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1948, VIII, de «elviye-i Selâse» olarak geçmektedir.

Makedonya, 3/Mart/1878 Ayastefanos muâhedeşiyle Ruslar tarafından Bulgaristan'a verilmişti. Fakat 13/Temmuz/1878 Berlin muâhedeşiyle de tekrar Türkiye'ye iade edilmiştir². Bulgarlar'a verilen bu dört aylık Makedonya hâkimiyeti onların ileride bu kıta üzerinde hak iddia etmelerine yol açmıştır. Berlin muâhedesinin 23. maddesine göre Makedonya, Osmanlı devleti tarafından Girid'e uygulanan rejim tarzında idare olunacaktı. Fakat II. Abdülhamid(1876-1909) bu maddeyi kabul etmişse de uygulamamıştır³.

Bulgarlar muhtariyetlerini elde edebilmek için ilk defa 1890 da Sofya'da «Makedonya Komitesi»ni kurdular⁴. Bu komitenin amacı başlangıçta, Makedonya'dan Bulgaristan'a göç eden Bulgarlar'a yardım etmektir. Sonradan çalışmalarını genişletmiş, öncelikle Makedonya'nın muhtariyetini ve sonra da Bulgaristan'a katılmasını başlıca amaç edinmiştir. 1893 de «Makedonya Dahilî İhtilâl Teşkilâtı» kurulmuştur⁵. Bu teşkilâta genel olarak «Makedonya Komitesi» denilmiştir. Son derece gizli çalışıyordu. Görünüşte «Makedonya Makedonyalılar'ındır» düsturu ile çalışmaya başlayan bu cemiyet hakikatte «Makedonya Bulgarlar'ındır» gayesini gütmüş ve çalışmalarını daima bu yönde yürütmüştür.

Makedonya'da yaşayan halk yalnız Bulgar ahalisinden ibaret değildi. Bölgede, Müslümanlar, Bulgarlar, Rumlar, Ulahlar, Yahudiler, bir miktar da Arnavut'tan bulunuyordu.

Selânik, Manastır ve Üsküb vilâyetlerinin toplam nüfusu yaklaşık olarak üç milyon kadardı⁶. Bu nüfusun yarısından fazlasını Müslümanlar teşkil ediyordu. Hristiyanların en kalabalık kısmını Bulgarlar ihtiva etmekteydi, sonra Rumlar, Sırp, Ulahlar geliyordu. 1904 de yapılan nüfus sayımına göre Makedonya'da nüfus durumu şöyle idi⁷:

2 İsmâil Hâmi Danişmend, *aynı eser*, s. 344; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, İstanbul 1940, c. I., s. 152.

3 Enver Ziya Karal, *aynı eser*, s. 150; İsmâil Hâmi Danişmend, *aynı eser*, s. 344.

4 Enver Ziya Karal, *aynı eser*, s. 151; Yusuf Hikmet Bayur, *aynı eser*, s. 69.

5 Yusuf Hikmet Bayur, *aynı eser*, s. 75.

6 İsmâil Hâmi Danişmend, *aynı eser*, s. 344.

7 Yusuf Hikmet Bayur, *aynı eser*, s. 152.

1 508 507	Müslüman
896 497	Bulgar
307 000	Rum
100 717	Sırp
99 000	Ulah

2 911 721 (toplam)

Makedonya üzerinde yaşayan bu çeşitli toplumlar zaman zaman bu bölge üzerinde hak iddiasında bulunmuşlardır. Ancak Bulgarlar diğerlerine nazaran daha çok faaliyette bulunmuş ve bunların öncüsü durumunda görünmüştür⁸. Diğer taraftan Balkan Devletlerinin durumları ile yakından ilgilenen, arka plânda kalıp esas faaliyetlerde bulunan Avrupa'nın büyük devletleri de vardır. İngiltere, Rusya, Avusturya bunların başında gelmektedir. Hedef sadece Makedonya, Mısır, Arabistan, Kuzey Afrika vb... değildir. Doğrudan doğruya Osmanlı İmparatorluğunu çeşitli meseleler karşısında bırakıp zayıflatma ve parçalama hatta ortadan kaldırmadır. Söz konusu devletler eğer öncelikle kendi menfaatlerini gözetmeksizin birlik halinde hedefe doğru ilerleselerdi belki bu maksatlarına biraz olsun ulaşabilirlerdi. Ne var ki aralarında çıkan menfaat çatışmaları buna mani olmuştur. Makedonya meselesinde de böyle olmuştur. 1890 da Bulgarlar tarafından kurulan ilk komite, çalışmalarını Avrupa'nın büyük devletlerinin dikkatini çekecek kadar maksatlı olarak ileri götürmüştür. Zaman zaman kurulan çeşitli komiteler tarafından meydana getirilen karışıklıklar ve huzursuzluklar karşısında Osmanlı Devleti bunları bastırmak zorunda kalmıştır. Alınan tedbirler, bölgede yaşayan azınlıklara verilen haklar onları hiçbir zaman tatmin etmemiştir. Olaylar gittikçe şiddetlenmiş ve kan dökülmeye başlanmıştır⁹. İşte böyle bir durumda su altındakiler su yüzüne çıkmışlardır.

1895 de Makedonya komitesi tarafından isyan hareketinin sonucu 1896 da, 1887 denberi iş başında bulunan Ferdinand'ın Bâb-ı Âlî tarafından resmen Bulgaristan prensi olarak tanınması olmuştur¹⁰. Avusturya ile Rusya arasında Balkanlardaki bu kaynaşma hususunda görüşmeler yapılmıştır. O zaman Osmanlı ordusunu ıslah ile görevli bulunan Alman Generali Fon Der

⁸ Meselâ bk. K. Solaroff, *La Bulgarie et la question Macedonienne les causes des guerres Balkaniques*, Sofya. 1919.

⁹ Geniş mâlûmat için bk. *Hatırat-ı Niyazi yahud Tarihçe-i İnkılâb-ı Kebir-i Osmâniden Bir Sahife*, Kol Ağası Resnell Ahmed Niyazi, İstanbul 1326.

Golç Paşa, padişaha, Makedonya'da askerî hazırlıkların yapılmasının önemini anlatmıştır¹¹.

1897 de Avusturya ile Rusya arasında Makedonya için bir anlaşma yapılmıştır¹². Bu anlaşmaya göre Avusturya ile Rusya, Balkanlar ve dolayısı ile Makedonya meselesinin hallini üzerlerine alıyorlar ve diğer devletleri de kendi isteklerine göre harekete yöneltmeye çalışıyorlardı.

1899 da İngiltere işe müdahale ederek meselenin daha da alevlenmesine yol açmıştır. İngiliz elçisi Nikola Okonor, Alman elçisi Baron Marşal ile görüşmüş ve Rusya'nın hareketleri üzerine dikkati çekmek istemiştir. Adı geçen devletler bir taraftan Makedonya'da karışıklıklar çıkmasına sebep olurken diğer taraftan da durumu yatıştırmak için Osmanlı Devletine tavsiyelerde bulunuyorlardı. Büyük bir ihtilâlin çıkması her an beklenmekteydi. İngiliz ve İtalyan elçileri Alman elçisine başvurarak böyle bir ihtilâlin önlenmesi için padişahattan islahat yapılması teklifinde bulundular¹³. Almanya, meselenin önemi karşısında daima Osmanlı Devleti tarafını tutmuştur. Makedonya hakkındaki diğer Avrupa devletlerinin tutumlarını ve takib ettikleri yolu, kötü bir sonun ve çıkacak kanlı olayların sebebi olarak görmüştür. Padişaha yapılacak islahat teklifini Alman Dış İşleri Bakanı, Petersburg'daki büyük elçiye bildirirken şöyle der : «Ben daha ziyade sanırım ki Makedonyalı'lar, evvelce Giritli'ler için yapıldığı gibi, büyük devletlerin Makedonya işlerini ele aldıklarını anlayınca inilâk daha muhakkak surette vuku bulur»¹⁴.

1902 de Makedonya meselesi milletlerarası bir mesele olarak büsbütün çıkmaz bir safhaya girmiştir. Osmanlı Devleti'nin almış olduğu tedbirler, diğer büyük devletlerin faaliyetleri ve bilhassa Bulgar komitelerinin çalışmaları karşısında yeteri kadar etkili olamamıştır. Makedonya'da bir isyan hareketinin başlaması an meselesi haline gelmiştir. Yusuf Hikmet Bayur bu durumun sebeplerini şöyle özetlemektedir¹⁵ :

«a) Başta Bulgaristan olmak üzere komşu Balkan devletlerinin ihtirasları ve Mayıs 1897 tarihli Rus Avusturya anlaşmasının tesirleri.

10 Enver Ziya Karal, *aynı eser*, s. 152; Yusuf Hikmet Bayur, *aynı eser*, s. 101.

11 Yusuf Hikmet Bayur, *aynı eser*, s. 101.

12 Enver Ziya Karal, *aynı eser*, s. 152.

13 Yusuf Hikmet Bayur, *aynı eser*, s. 110, 111, 131, 132.

14 Yusuf Hikmet Bayur, *aynı eser*, s. 132.

15 Yusuf Hikmet Bayur, *aynı eser*, s. 152.

b) Rusya'nın uzak doğuda meşgul olmasından Avusturya'nın istifade etmek istemesi.

c) Belki de Rusya'yı yeniden Yakın Doğuya gelmeğe mecbur etmek isteyen, Almanlar'a Basra Körfezine kadar demiryolu imtiyazı verilmiş olmasına ve Osmanlı Devletinin gitgide daha büyük ölçüde Alman nüfuzu altına girmesine kızan İngiltere'nin teşviki vardır».

1878 Ayastefanos anlaşmasından sonra Makedonya'da meydana gelen olaylar Osmanlı Devletinin önemli meselelerinden biri olmuştur. Bu mesele, Osmanlı Devleti'ni Avrupa'nın büyük devletleri ile karşı karşıya getirmiş, Rumeli topraklarındaki durumunu kritik bir safhaya sokmuştur.

Bulgaristan'ın, Makedonya üzerindeki hak iddialarına karşı Sırp¹⁶ ve Rumlar da kendi haklarını ortaya atmışlardır¹⁷. Mesele sadece Osmanlı Devletine karşı mücadele durumundan çıkmış bölgeyi kendi aralarında paylaşırma haline gelmişti. Ön plânda Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan bir taraftan Osmanlı Devletine karşı uğraşırken diğer taraftan aralarında çıkan anlaşmazlıklardan dolayı birbirlerine düşmüşlerdir. Arka plânda ise Rusya, Avusturya, İngiltere işe müdahale etmekle gizli emellerine ulaşmaya çalışmışlar, Balkanlarda kendi menfaatlerine uygun zemin ve şartlar aramışlardır. Ancak, Makedonya meselesinin Balkan meselesi ve belki de dünya harbi gibi büyük bir mesele haline gelebileceğini de düşündüklerinden kendi hazırlıklarını tamamlayıncaya kadar Balkanlardaki karışıklığın büyümesine bir müddet mâni olmuşlardır. Bütün bu çalışmalar nihayet semeresini göstermiş ve 21/Eylül/1902 de ilk Makedonya ihtilâli meydana gelmiştir. Bulgar Dahilî Teşkilâtı tarafından başlatılan ilk büyük ihtilâl hareketi ancak bir ayda bastırılabilmiştir. Bu ihtilâlden sonra Makedonya'daki durum daha da karışmış ve bölgede sükûnetin bulması imkânsız bir hale gelmiştir.

Buraya kadar ana hatlarıyla ve özet halinde anlattığımız olaylar Makedonya meselesinin ilk ve hazırlık safhası sayılabilir. Bundan sonraki olayların yönü ve maksadı tamamen su yüzüne çıkmış olarak görülecektir. Avrupa'nın büyük devletleri açıktan açığa işe müdahale edecekler, Balkan devletleri Makedonya üzerindeki isteklerinde ısrarla direnecekler, kanlı olaylar birbirini takib edecek, devletler arasında çeşitli yazışmalar olacak, kongreler tertiblenecek, projeler hazırlanacak ve Osmanlı Devleti, Rumeli'de geniş

16 Bk. Dimitrije Dijordjevic, *Revolutions Nationales des Peuples Balkaniques 1804-1914*, Beograd 1965.

17 Bk. K. Solaroff, *aynı eser*.

çapta ıslahat hareketlerine girişecektir. Fakat bunların hiçbiri Makedonya'nın Osmanlı Devletinin elinden çıkmasına mâni olamayacaktır.

Makedonya meselesi ile ilgili olarak yapılan araştırmalar bu konuda oldukça mâlûmat vermekte ise de kullanılan belgeler çoğunlukla büyük devletlere ait konsolosluk belgeleridir. Bu sebeble yapılan yayınlarda tek taraflıdır. Halbuki olay bir Osmanlı ülkesinde geçtiğine göre Türk malzemesine ve resmî belgelerine de mürâcaat edilmesi icab ederdi. Şunu da ilâve edelim ki zengin Türk arşiv kaynaklarından bizim bildiğimize göre şimdiye kadar belirli şekilde yararlanılmamıştır. Bu belki de Yusuf Hikmet Bayur'un o devir ile ilgili Osmanlı vesikalarını tetkik ederken maruz kaldığı güçlüklerden ileri gelmiş olmalıdır¹⁸. Bu güçlükler bugün dahi tamamen ortadan kalkmış değildir. Diğer taraftan müstakil bir konu olarak hiçbir Türk araştırmacısının ilgisini çekmediğinden dolayı da bu belgeler tetkik edilememiştir. Yayımlanmasını faydalı bulduğumuz belge, tetkik ettiğimiz zengin Türk arşiv belgelerinden Makedonya meselesi ile ilgili olanlarının en önemlisi olup bu konuda yetkili bir şahsın kalemiyle yazılmış bir «muhtıra»dır¹⁹. Belgede yazıldığı tarih yoktur. Verilen bilgiler ve anlatılan olaylardan «muhtıra»nın ilk Makedonya ihtilâli(1902)inden az bir süre önce yazıldığı anlaşılmaktadır.

Elde edebildiğimiz bilgilere göre : muhtıra'nın yazarı İbrahim Hamdi Bey, Harbiye Mektebinden mezun olmuştur. 1894/1895(1312) de Mekteb-i Fünûn-u Harbiye-i Şâhâne'de görevli olup, Kolağası rütbesine sahiptir²⁰; 1895/1896(1313) den 1899(1317) yılına kadar aynı rütbe ile bilgisini genişletmek için Almanya'da tahsilde bulunmuştur²¹. 1900/1901(1318)de «kaymakam» rütbesi ile Fahrî Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî olarak görevlendirilmiştir²². 1901/1902(1319-1320) de «miralay»lık rütbesine sahip olup Fahrî Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî olarak Berlin Şefâreti Ateşemiliteri görevinde bulunmuştur²³.

Muhtıra'nın sonunda yazarın kendisini «Erkân-ı Harbiye Kaymakamlarından» diye tanıtmaya yazının, kaymakamlık rütbesine sahip olduğu za-

18 Yusuf Hikmet Bayur, *aynı eser*, s. XIV, XV.

19 Başbakanlık Arşivi, Yıldız Tasnifi, kısım nu. 14, zarf nu. 126, evrak nu. 277, karton nu. 8.

20 *Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniye*, sene 1312, s. 240.

21 *Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniye*, sene 1313, s. 245, sene 1314, s. 249, sene 1315, s. 162, sene 1316, s. 178.

22 *Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniye*, sene 1318, s. 180.

23 *Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniye*, sene 1320, s. 204.

manda yani 1900/1901(1318) de yazıldığı kanaatini kuvvetlendirmektedir. Bu bakımdan, elimizdeki belge, Makedonya meselesi olaylarının daha şiddet kazanmasından önce bilindiğini ve ihtilâl hazırlıklarının nasıl yürütüldüğünü, büyük bir ihtilâlin mutlak surette yapılmasının düşünüldüğünü bilinerek bu duruma göre Osmanlı Devleti idarecilerini uyarma yönünden yazıldığı için önem taşımaktadır.

Bu önemli vesikayı yayınlarken metinde raslanan imlâ işaretlerinin olduğu gibi muhafaza edildiği belirtilmelidir. Kelimeler arasındaki bazı boşluklar metnin aslında da mevcuttur.

İNGİLTERE HÜKÜMETİ'NİN DEVLET-İ ALİYYE-İ OSMÂNİYE'NİN BAŞLUCA DÜŞMANI OLDUĞU VE MAKEDONYA FESELE-İ MÜHİMME-İ SİYÂSİYESİNİN SEBEB-İ ZUHURU

Devlet-i Aliyye-i Osmâniye ile yalnız suret-i zâhirede münâsebât-ı dostâne bulunan ve Mısırlı'lar, Hindli'ler, Sudânî'ler..... ilâh gibi dâimî surette İslâmlar aleyhinde ittihaz ve takîb etmiş olduğu meslek-i siyâsiyeden dolayı güya İslâmiyet lehinde bulunduğunu gösteren İngiltere devleti şu son 20:25 sene zarfında Devlet-i Aliyye-i Osmâniye'nin birinci derecede düşmanı makamına geçmiştir. Zira: müddet-i mezbûre zarfında İngilizler'in Devlet-i Aliyye-i Osmâniye aleyhinde ittihaz etmiş oldukları meslek-i siyâsiye-i mazarra yüzünden olarak Devlet-i Aliyye'nin duçar olmuş olduğu zarar ve ziyan derece-i gâyede azîm ve ehemmiyetlidir. Devletler yekdiğerleriyle harb ederler mağlûb olan taraf şerâit-i muâhede iktizasınca zarar ve ziyan ve hasârât-ı külliyye giriftâr olur; herhangi bir devletin mâlik olduğu kıtâtından, arâzisinden, müstemlekâtından veya sâiresinden âhar bir hükümete terki; bunların diğeri bir devlet tarafından zabt ve işgâli; ahvâl-i dâhiliye-i keşîresinden azîm tebeddülâtın vuku gelmesi ve ve'l-hasıl vâkt-i sulhda herbir nokta-i nazardan gâib etmesi ancak o devletin vereceği bir harbdeki mağlûbiyetinin neticesi olarak vuku gelen şeylerden ibâret bulunduğu şek ve şübheden âzâdedir. Halbuki, Devlet-i aliyye-i Osmâniye İngilizler'le bir harb etmediği halde dâimî surette onlardan zarar görmektedir ki bu husûs İngilizler'in Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin birinci düşmanı olduğuna bir delil-i azîmdir. İngilizler'in dâimî surette Devlet-i aliyye-i Osmâniye aleyhinde ittihaz etmiş oldukları meslek-i politika-ı hasmâne neficesi olarak devlet-i müşârünileyhânın az zamanda fakat külliyyetli mükdarda gâib ettiği kıtât ile duçar olmuş olduğu ahvâl-i müşkile-i dâhiliyye-i siyâsiye ve zarar ve ziyan:

Kıbrıs Adası'nın elden gitmesi,
 Mısır mesele-i mühimme-i siyâsiyesi,
 Yemen'deki Arablar'ın iğtişâsât-ı muhtelifesi,
 Ermeni vukuât ve iğtişâsât-ı mükerreresi*,
 Girid mesele-i mühimmesi,
 Devlet-i aliyye-i Osmâniye - Yunanistan muharebesinin zuhûruna sebeb,
 Makedonya mesele-i mühimme-i müşkile-i azîmesinin sebeb-i zuhûru.
 Devlet-i aliyye-i Osmâniye Ruslar'la vermiş olduğu seferde anlardan
 bu kadar zarara uğramamıştır. Makedonya mesele-i mühimme-i siyâsiyesin-
 de dahi içerüden içerüye İngilizler'in parmakları vardır. Çünkü ötedenberi
 İngilizler'in ittihaz etmiş oldukları meslek-i siyâsiye-i katiye :

Umum Memâlik-i şahâne'nin herhangi bir tarafında ve her ne suretle
 olursa olsun şâyân-ı münâkaşa bir mesele-i siyâsiye (bir şark meselesi) vü-
 cûda getirmeğe sarf-ı sa'ay u gayretle daimî surette Avrupalılar'ı ve bâ hu-
 sus Ruslar'ı mesâil-i mezkûre ile işgal ederek bu vechile Ruslar'ın nazar-ı
 dikkat-i hârikulâdelerini Hind'den tebâd etmek ve Avrupa hükûmâtunun ef-
 kâr ve enzârını Mısır ve Sudan mesâil ve kıt'âtundan uzaklaştırarak Hind'de,
 Mısır'da, Sudan'da, Transval'de.... ilâh istediği gibi oyun oynamak husûsun-
 da serbest kalmaktır.

Ötedenberü İngilizler vücuda getirdikleri mesâil-i şarkîye ile Avrupa-
 lılar'la Ruslar'ı derece-i gâyede işgal edib bir cihette maksadına nâil olduk-
 tan ma'dâ diğer cihetten dahi mesâil-i mezbûrenin hall u faslı neticesi olarak
 semere-i külliye iktitâfına ve istifâde-i cismiye istihsâline muvaffak olmak-
 tadırlar. Mısır, Girid... ilâh gibi. Binâenaleyh İngilizler'in meslek-i politika-
 ları bir taşla iki kuş vurmak kabîlindedir.

Bî'l-cümle mesâil-i şarkîyeden suret-i kat'iyyede müstefid olan İngilizler
 bir Makedonya meselesinin zuhûruna çeşm-i cihâr ile intizâr eylemekte ve
 Makedonya'da dahi iğtişâsâtın meydana gelmesine hafiyen yardım eyle-
 mektedirler. Balkan hükûmât-ı sagîresi meyanunda en ziyâde terakkîye
 harîsi ve meyyal ve günden güne hârikulâde bir surette terakkî etmekte bu-
 lunan Bulgarlar'ın beslemekte oldukları niyyât-ı cengcûyâneyi, hissiyât ve
 vatanpervâneyi, efkâr-ı tecâvüzkârâneyi, tevsi-i memâlik arzusunu, Make-
 donya'da Devlet-i aliyye-i Osmâniye dâhilinde meşkûn Bulgar millet ve anâ-
 sırının himâye ve tahlîsleri husûsuna ve Sırbîlular'ın dahi Bulgarlar'a nazaran

* Ermeni vukuât ve iğtişâsâtını meydana getiren yalnız İngilizler'dir. İngilizler'in iğtişâsât-ı mezbûreden maksatlarının neden ibaret bulunduğuna dair ayrıca bir muhtıra arzı ve takdim olunacaktır.

hemen aynı fikir ve niyette bulunmalarını ve Makedonya kıtası dâhilinde mevcûd milel-i muhtelifenin ahvâlini nazar-ı mütâlâ-aya alan İngilizler bu nevi iğtişâsâtın vuku-ya gelmesindeki suhûleti ve andan edilecek istifadeyi göstermektedirler.

İngilizler Makedonya'da bir ihtilâl çıkarmak fikir ve maksadiyle Bulgarlar'a Girid'i misâl olarak irâe edib Girid'deki ahâli-i hristiyânîyenin icra ettikleri ihtilâlât ve mukâvemâtın neticesi olarak istiklâliyetleri ilân olunduğu gibi Makedonya'da bulunan Bulgarlar'ın aynı sûretle vücûda getirecekleri iğtişâsât sayesinde onların dahi Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin taht-ı idâresinden çıkarılarak ahar bir hristiyan governör²⁴ün emr-i idaresi altına tevîz ile istiklâliyet ve serbestîlerinin ilân olunabilmesi fikir ve ihtimâlâtı Bulgarlar'ın zihinlerine ilkâ olunmuş ve zaten tecâvüz ve tevsi-i memâlik etmek arzu ve fikrinde bulunan Bulgarlar'ın şu vecihle dahi ekmeklerine tereyağ sürülmüş demek olur.

Bulgarlar Makedonya'da azîm bir ihtilâl vuku-ya getirmek maksadiyle gerek Bulgaristan'da Sofya'da (Makedonya Bulgar Komitesi) gerekse Rumeli-i Şarkî'de ve bizzat Makedonya dahilinde birtakım dahilî ihtilâl komiteleri teşkil eylemişlerdir. Mezbûr dahilî komitelerin kendilerine mahsus esâmî ve işârâtı oldukdan başka ayrıca esliha ile (hatta mannlicher tüfekleriyle) dahî müsellahtırlar. 1899 sene-i efrenciyesinin ilk baharına doğru ihtilâle kıyâm olunmak üzere hafiyyen tertibât-ı lâzimedede bulunulmuş ve bu bâhda komite reisleriyle komite heyetlerine vesâir icab edenlere evâmîr-i lâzime istâ olunmuş iken mahzan Cenâb-ı Hakk'ın lutuf ve inâyetiyle bunları mevki-i icrâya koymaya muvaffak olamamışlardır. Çünkü Bulgaristan prensinin vefatı²⁵, o zaman Bulgaristan'da vuku-ya gelen tebdîl-i vükelâ ve memuriyet-i âliye, kabineler beynindeki mübâyenet ve zıddiyet, Bulgaristan dahilindeki karışıklık gibi cümlesi bir ana tesadüf eden vekâyây-ı mühimme öyle bir ihtilâlin zuhûruna mâni olmuştur. Bununla beraber, bu esnada şöyle bir ihtilâlin zuhûruna Ruslar tarafından dahi suret-i kat'iyede musâade olunmaması ve ötedenberi Devlet-i aliyye ile Bulgaristan emâreti arasında münâzarâ-un-fîh olan Bulgar şark şimendöferleri imtiyazının devlet-i müşârûin iley-

24 Batı dillerinde, yönetici, devlet idarecilerinden bir görevli için kullanılır.

25 Prens I. Aleksandır (1857-1893), aslında Battenberg prensidir. 1878 de Berlin muâhedesıyla Bâb-ı Âli'ye bağlı muhtar bir prenslik haline getirilen Bulgaristan'a prens seçilmiştir. 1886 da kendi isteği ile ayrılmıştır. 1893 de vefat etmiştir.

hâ tarafından Bulgarlar'a itâ olunması hususu da Bulgarlar'ı bir dereceye kadar teskin etmeye sebep olmuştur. Mâ'a-mâ-fih Avrupa devletleri sulh-ı umûmîyi muhafaza etmek maksâdiyle şu esnada Makedonya'da böyle bir ihtilâlin zuhûrunu asla arzu etmediklerinden devlet-i müşârün ileyhâ Bulgaristan emâretine mümkün olduğu merite işi sulhan hall u fasla sa-y u gayret etmesini ve Makedonya'da çıkacak iğtişâştan bir netice-i azîme istihsâl olunamayacağını tavsiye ediyorlardı. Bulgarlar'ın Makedonya'da vukua getirecekleri ihtilâlden haberdâr olan Avrupa gazeteleri Balkanlar'dan karın kalkmasıyla beraber yani 1899 sene-i efrençiyesinin ilk baharına doğru iğtişâst-ı mezbûrenin baş göstermeye başlayacağına dair ma'lûmat ve havâdisât itâ ettiler.

Girid meselesinin bidâyet-i zuhûrunda, Girid adasının düvel-i muhtelif donanmaları tarafından abluka edildiği esnada, Yunanlılar'a ilân-ı harb edilmesinden evvel seferberlik devrinde ve nihayet Devlet-i aliyye-i Osmâniye - Yunanistan seferinin başlangıcında Bulgaristan emâreti ordusunu seferberliğe vaz' ederek Makedonya'daki Bulgar millet ve anâsiriyle müttehiden icrây-ı hareket etmek için Devlet-i aliyye'ye ta'arruz etmek fikir ve niyetinde bulunduysa da o anda bir harb-i umûminin vukua gelmesi ihtimâlâtından havf ve endişeye dâcâr olan Avrupa devletleriyle Ruslar Bulgaristan'a müsâade etmediler. Sırbli'lar ise aynı suretle Bulgarlar gibi ordusunu hâl-i seferiye geçirerek tecâvüze fırsat ve meydan arıyordu. Makedonya Bulgar komitesi tarafından Sofya'da bulunan düvel-i muhtelif memurlarına arz u takdîm kılınan muhtırada Girid meselesinin sûret-i hall-i ve Girid adasında meskûn hristiyanların istihsâline muvaffak olmuş oldukları istiklâliyet ve sâire zikr ve dermeyân ve Girid ile Makedonya mesele-i siyâsiyesi mukâyese olunarak her ikisi arasında mevcut olan müşâbehet-i tâmmе izah ve irâe edilmiştir. Girid'deki hristiyanların muvaffakiyât-ı azîmelerini ve Girid meselesinin sûret-i fasl u hallini mükemmel bir misâl olmak üzere arz ve irâe eden Bulgar komiteleri kendilerinin teşebbüsâtının dahî bir hüsn-i neticeye müncer olduklarını kavîyyen ümid etmektedirler.

**SOFYA MAKEDONYA BULGAR KOMİTESİ TARAFINDAN AV-
RUPA DEVLETLERİNİN SOFYA'DA BULUNAN ME'MURLARINA
ARZ U TAKDİM KILINAN MUHTIRANIN MÜNDERECÂTI BER-
VECH-İ ÂTİDİR :**

Makedonya dâhilinde meskûn ahâli-i hristiyâniye mezheplerini muha-

faza edebilmek için beş asırdan beri Türkler'in ef'âl ve harekât-ı zâlimâne ve gaddârânelerine ibrâz-ı mukâvemet etmektedir.

Yunanistan, Romanya ve Bulgaristan hükûmâtı bugünkü günde Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin boyunduruğu altından kurtulduğu halde 2,000,000 hristiyanla meskûn bulunan Makedonya kıtası niçin kurtulmasın. Makedonya'da mevcut iki milyon ahali-i hristiyâniyenin kesret-i adedini nazar-ı dikkat ve itina ve ehemmiyetine elan Sofya Makedonya Bulgar komitesi Avrupa'ya müürâcâatla düvel-i muhtelifenin bu cihete nazar-ı dikkat ve merhâmetini son derecede celb etmeye mecbûriyet-i kaviyye his etmektedir. Makedonya ahvâl-i hâzırasının ta'dil ve islahuna dâir Hükümet-i Seniyye ve Bâb-ı Âli canibinden şimdîye değ'in va'd ve irâe olunan tanzimât ve islâhat (yani asla mevki-i fi'l ve icrâya konulmadı. Girid vukuât ve mes'ele-i siyasiyesi bu babta bize başlıca üç şeyi isbat etmektedir: birisi Avrupa devletlerinin müddâhale-i cebriyesi olmaksızın düvel-i ecnebiye askeri vasıtasıyla Memâlik-i Osmâniye'nin icab eden bir kısmı işgal olunmaksızın denilen şeylerin Devlet-i aliyye-i Osmâniye'de kuvveden fi'le ihrâcî husûsunda gayri mümkün olduğu. Sâniyen: muhtâriyet idâre-i mahallîye olmaksızın tanzimat ve islâhat-ı mu'ayyenenin mevki-i fi'l ve icrâya konamaması. Sâlisen: taht-ı tâbiriyyet ve idaresinde bulunan ahaliden bir kısm-ı azamının itimad ve emniyetlerini celbe muvaffak olamıyan hiçbir hükümetin kâbil-i hayat olamayacağı.

Makedonya ahâli-i hristiyâniyesinin milel ve ecnâs-ı muhtelif-i kesîreden mürekkeb bulunmasından nâşî bir muhtâriyet idare teşkil ve te'sîs edilecek derecede münâsib bir miktarda bir cemiyetin teşkil olunabilmesi ihtimalinin hârik-ül-âde müşkil bir mesele olması husûsu mülâhaza edilerek bu bâbta izahatta bulunuluyorsa da izâhat-ı mezbûreye mahal yoktur; çünkü: Makedonya'daki hristiyanların milel ve mezâhib-i muhtelifede bulunmalarından nâşî beynlerinde bir ittihad husûle getirilemeyeceği zan ve mülâhaza ediliyor; fakat, sûret-i sathîye ve zâhirede olan şu mübâyenet ve muhâlefet tah-tında öyle bir ittihad-ı kavî ve azîm hüküm fermâdır ki Avrupa devletleri Makedonya mes'elesini ellerine alır almaz işbu ittihad-ı hakîkî hemen meydana intişâr edecektir. Bunun için mutlaka işe Avrupa'nın müdahale etmesi iktizâ eder. Hatta Memâlik-i Osmâniye'de bulunan hristiyanlar işin daha ilerisine kadar giderek Avrupa'ya karşı şunu hitab ediyorlar: ancak kan dökmeye başladığını görünce müddâhaleye kıyâm eden Avrupa devletleri bu suretle Türkler tarafından hristiyanların katl ve telef olduğunu müşâhede ederek anlara bi'l-cümle ef'âl-i zâlimâne ve vahşiyânelerini icrâya fırsat ve receklerine mes'eleye dikkat ve zamaniyle müddâhale eylemiş olsalar daha

ziyade şî-âr-ı insâniyete muvâfakatla hareket etmiş olurlar bu babta hristiyanların sabır ve tahammülü artık son dereceye vâsıl oldu. Şu hâl-i esef işti-mâlden haberdar edilen Avrupa hristiyanlarının her şeyden büsbütün kat-ı ümit etmiş olduklarına asla ta'accübte kalmasin.

SOFYA MAKEDONYA BULGAR KOMİTESİ TARAFINDAN DÜVEL-İ MUHTELİFENİN SOFYA'DA BULUNAN ME'MURLARINA TAKDİM KILINAN SÂLİFÜ'Z-ZİKR MUHTIRAYA BİR DE ZEYL RABT VE İLÂVE EDİLMİŞTİ Kİ MÜNDERECÂTI ŞUNDAN İBÂRETTİR :

Mezbûr zeyl teşkilât ve tesisât-ı siyâsiye ile memleketin usûl ve idaresine dâir âdeta bir plândan ibaretti. Selânik, Manastır ve Üsküb gibi üç vilâyetin heyet-i mecmuasından Makedonya'da yalnız müstakil bir vilâyet teşkil ve te'sis olunarak bunun merkezinin dahi Selânik şehri bulunması muvafık ve münasib görülmüştür ki sâlifü'z-zikr müstakil vilâyete Makedonya'da en ziyade kesretli ve hâkim olan millete mensûb olmak ve beş sene müddetle bulunmak üzere bir vali intihâb ve tayîn edilecektir. Doğrudan doğruya ahâli tarafından müntehab mebuslardan mürekkeb bir meclis-i unûmiyenin muâveneti vasıtasıyla mezkûr vâli vilâyeti idâre edecektir. Hürriyet-i şahsiye, mesâkinde ta'arruzdan masûniyeti serbesiyyet-i mekâtib, hürriyet-i matbuât ve matbuâtın sınırların ref'i husûsları taht-ı temine alınacaktır. Memuriyet-i muhtelif ve vezâif ve memuriyetlerini eda ve ifâ eyliyecekleri mahallerde hâkim olan milletin azâları meyânında intihab olunacaklardır. Vilâyet dahilinde Türkçe gibi sâir lisanlar dahi tekellüm edilecek ve memûriyet-i mahalliye icabı halde istedikleri lisanı istîmâl eyliyeceklerdir. Her bir milletin kesret ve adediyle mütenâsib olmak üzere teşkil olunacak olan yerli milis askeri vilâyete nasb ve tayîn kılınan umûm valinin emir ve nezâreti tahtına verilecektir. B usuretle teşkil ve te'sis olunan müstakil vilâyet yalnız bir müddet-i muvakkata için Zât-ı Hazret-i Şehriyârî'nin taht-ı idaresinde bulunacak ve işbu müddet zarfında buraya memûrîn-i âliye ile en büyük rütbede bulunan zâbitandan nasb ve tayînleri husûsu Zât-ı Hazret-i Padişâhîye aid olacaktır. Avrupa devletlerinin icrâ edecekleri bir şey var ise o da bu babda bir imza vermek ve o imzayı Zât-ı Şevketme'âb Hazret-i Tâcidâriye kabul ettirmekten ibarettir.

M Ü L Â H A Z Â T

Sofya Makedonya Bulgar komitesi tarafından Sofya'daki düvel-i muhtelif memurlarına arz ve takdîm kılınan salîfü'l-arz muhtıra ve zeyl münderecâtının ve Bulgarlar'ın Makedonya mes'ele-i hakkındaki efkârının mevki-i fi-le konması suret-i umûmîyede derece-i nihâyede müşkil bir meseledir. O zaman da Bulgarlar bu hususta Ruslar'a müracaât ettilerse de onlardan rû-yı muvafakat görmediler. Rusya devleti cânibinden Bulgaristan emâretine istâ olunan resmî bir nota vasıtasıyla Ruslar Bulgarlar'ı bu mes'elede itham ettikten ma'dâ şimdilik böyle bir ihtilâle kıyâm ve teşebbüs etmelerine dahi asla müstade etmemişlerdir. Makedonya mes'ele-i siyâsiyesinin suret-i halli Bulgarlar'ın ve Makedonya Bulgar komitesinin tefekkür ve mülâhaza edemeyecekleri derecede güç ve mu'allaktır. Bulgarlar Makedonya'nın şu halde kalmasını arzu etmiyorlar. Fakat, yanyana ve karmakarışık bir halde yaşayarak heyet-i mecmualarından yalnız bir hey'et ve cism teşkil olunmasını asla arzu etmeyen yirmi kadar muhtelif nesil ve mezâhibte bulunan milletlerin Makedonya'da tavattun ettikleri nazar-ı mütâlaaya alınacak olursa hal u fasıl-ı mes'elede düçâr edilecek olan susûbâtun cesâmet ve ehemmiyeti büsbütün meydân-ı hakikate çıkar.

Velhasıl Makedonya'nın hâl-i vaziyeti gayet müşevveş ve mu'allaktır. Girid cezâresi yalnız Türkler'le hristiyanlar tarafından meskûn idi ki esasen oranın Türkler'inin dahi hristiyandan dönme olmaları husûsu düşünülecek olursa adada meskûn ahalinin cümlesinin bir nesilden bulunduğu farz ve kabul olunabiliyor. Halbuki; Makedonya'da Türkler, Arnavutlar, Romanyalı'lar, Bulgarlar, Sırbli'lar, Yunanlı'lar, Koçu ve Ulahları..... ilah gibi ecnâs-ı muhtelifeden mürekkeb milletler iskân etmekte ve bunlardan her birisi milel-i sâireye gâlib ve hâkim olmak fikr-i dâimîsini beslemektedir. Milel-i mezbûreden herbiri kendi kuvveti, kuvve-i cebriyesi ve teşebbüsât-ı cebriyesi vâsıtasıyla bir netice istihsâline muvaffak olamadığı takdirde hariçten bir isnad ve muâvenet aramağa kıyâm ederek bazı Sırbistan'a ve bazı Bulgaristan'a veyahud âhar bir hükûmete müracaat ve Bulgaristan ile Sırbistan hükûmeti dahi işi alevlendirmek ve maksad ve hedeflerine vâsıl olabilmek için Petersburg ve Viyana kabineleriyle müzâkerât ve muhâberâta girişmeğe mecbur olurlar. Mesâil-i şarkiye'nin hal ve faslı emrinde Bulgaristan ve hristiyan hükûmetinin düvel-i sâireye müracaatları halinde ekseriyetle maksad ve hedeflerine vusûla muvaffak oldukları varsa da bu muvaffakiyet daimî de-

ğildir. Zira : Bulgarlar Makedonya meselesi hakkında bu defa Ruslar tarafından hiçbir teşvik ve himâyeye mazhar olmadılar.

Makedonya vukuâtının sûret-i zuhûru esbâbını arz ü amîk tedkîk zımında o zamanda Sofya'da ceryân eden ahvâl ve vekây-ı politikayı dahi nazar-ı mütâla'adan geçirmek ve bu cihetle Stoylof'un istifası ile ma'lûm olan saray esbabı dahi mezbûr iğtişâsâta atf u isnâd etmeğe lâzım gelir. Bulgaristan emâreti tarafından inşa ettirilmesi talep olunan Rumeli-i Şarkî şimendöfer hattının hükümetin büsbütün birine ihâle ve itâ olunmasına dâir (Stoylof)un bir plân tertîb ve tanzîm ve ihzâr etmiş olduğu ve salîhî'l-arz plân vasıtasıyla ta'dîl ve islah edilmiş diğer bir projenin kuvveden fi'le ihrâc edilmesi husûsu talep ve istid'â olunduğu cümlelerin ma'lûmudur. Bulgarlar mezbûr şimendöfer hattı için olan teşebbüsât ve projelerinin Bâb-ı Âlî tarafından kabûl ve tasdîki ve bu cihetle mevki-i fi'le konması için müsâ'ade ahzı iktiza eylediğinden 1899 sene-i efrenciyesinin bir Şubatına kadar Bâb-ı Âlî tarafından mezbûr müsâ'adenin itâ buyrulması husûsu Bulgaristan emâreti cânibinden istid'â ve istirhâm olunmuştu. Hükümet-i Seniyye tarafından vakit ve zamaniyle bir emir ve cevâb verilmemesinden ve bu suretle Bulgarlar'ın Rumeli-i Şarkî şimendöfer hattına dâir olan teşebbüsât ve sâirelerin yüz üstü kalmasından nâşi derece-i nihâyede hiddetlenen Stoylof Hükümet-i Seniyye'nin müsâ'adesini istihsâl etmeksizin hatt-ı mezbûrun inşasına mübâşeret olunmasını teklîf ve bu bâbda ısrar dahi eylediyse de Prens Ferdinand²⁶ mülâhazât-ı siyâsiyye-i umûmiyeye ve ahvâl-i hâzıraya binâen Stoylof'un efkârına tebiyet ve ısrarına havâle-i sem-i itibar etmediğinden mu mâileyh dahi istifa ederek herşeyden elini çekmeğe mecbur olmuştu. Hükümet-i Seniyye'yi dâimî surette iz'âc ederek şiddet ve cebr ve tazyikât-ı fevk'âl-âde vasıtasıyla maksadına nâil olabileceğini zan ve mülâhaza eden Stoylof fikrinde pek ziyâde yanılıyordu. Çünkü, Hükümet-i Seniyye Bulgarlar'ın ahvâl-i dâhiliyesine Bulgarlar tarafından vücûda getirilmesi melhûz olan iğtişâsâta, ve o zaman Makedonya'da hüküm fermâ olan ahvâl-i siyâsiyye dâir vakit ve zamaniyle lâyikiyle ve etrâfiyle ahz-ı malûmat etmiş olduğundan Makedonya dahilinde Bulgar komitelerinin ihtilâlinê en ziyâde mâ'rûz olan mevâki: ve cihâtda icab eden tedâbir ve tertibât-ı askeriyeyi itihâz ve ahzda kusûr etmemiş idi.

26 I. Ferdinand (Viyana 1861 — Coburg 1948), 1861-1948 de Cachsen Coburg-Gotha prensi olup aynı zamanda I. Aleksandır'dan sonra 1887-1908 de Bulgaristan prensi olmuştur. 1908 de kendini Bulgaristan Çarı ilân etmiştir. 1918 de oğlu III. Boris'in lehine tahttan feragat etmiştir.

انقلابه حکومت دوله عثمانیه بنی بانیه
 دشمن اولدنی و مآله و نیاسه هر باب سنک
 بی نظیری

دولت عثمانیه ایله بالقد حدوده فکروه و ضابطه در شانزه و بر نامه و فدر لیدر هه لیدر سوردند
 ایلمکی دسر حدوده اسلامه شهرت ایتاز و منفیه بنیه اولدنی سنک بابیه و نظریه کوبا اسلوب
 لهنه و بر لیدنی کوشنه انقلابه دولتی سوردن . ۵ : ۵۰ سن طرفنده دولت عثمانیه بنی بانیه برجه در هر ده
 دشمن مضامنه کوشنه . زیبا : حدنه زبور و طرفنده انقلابه لرنک دولت عثمانیه شهرت ایتاز بنیه
 دولتی سنک بابیه حدوده بوزنه اولدنی دولت عثمانیه در چهار اطمه اولدنی حدوده زیبا در هر چهار ده
 عظیم و الهیه . دولتی بکر لیدر حدوده در طرفه با اولدنی طرفه سنک معاله و تقاضا حدوده
 زیبا و ضار لیدر کوشه اولدنی ؛ هه تقی بر اولدنی حاله اولدنی قطعانه ، از حدنه سنک
 در شانزه نه آخر حکومت لرنک ؛ بزرگ و بکر دولتی طرفنده خطه و انتقال ؛ اهل اولدنی لرنک
 عظیم نه دولتی و فخر کلمس و اولدنی و فخر کلمه و لرنک و غایب لرنک اولدنی

دوره های برهه های مطهرینک تجویز اول در وقت کلامه شیده در جبارت بود یعنی نین و سینه در
 آن دوره در . حاله که ، در وقت شبیه عثمانیه ، انقباض کرد بر حسب این بهی حاله و در صورت آن دوره
 فرجه که در آنکه به خصوص انقباض در وقت شبیه عثمانیه نین برقی دشمن اوله وقت بر این عمل کرد .
 انقباض در وقت صبح و در وقت شبیه عثمانیه برهه و ، آغاز اینسه اوله قدری سلطان بر اینوقت همواره تجویز
 او در وقت صبح از زمانه فقط کلیه وقتها در وقت شبیه نین یکی فقط در وقت در جبارت
 دو کس اوله نین احوال منگله را حفظه بجا به در وقت روز بان . :

قریب اوله نین الیه نین .

مدرسه در جبارت .

بنه و کله نین انقباضات منقبض .

در وقت در جبارت انقباضات مدرسه (x)

کریه حاله مدرسه .

در وقت شبیه عثمانیه - پیرانسانه حاله در وقت ظهوریه .

حاله در زمانه مدرسه منقبض علیه نین بیه ظهور .

در وقت شبیه عثمانیه در سده در برمه اوله نین سفره اندوه بر وقت ضرر و او غمناک . حاله در
 حله در زمانه بجا به نه و در ایروان ایروان انقباضات پار صفری وار در . جبهه اوله در وقت

(x) - در وقت در جبارت انقباضات بجا به کناره باله انقباض کرد . انقباضات انقباضات
 فرجه در وقت شبیه نین در جبارت بود یعنی در آن ایروان بر حفظه در وقت و تفهیم اوله حفظه .

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is arranged in approximately 15 horizontal lines, written from right to left. The ink is dark, and the paper shows signs of age and wear. The script is dense and difficult to decipher without specialized knowledge of the language.

Handwritten text in a cursive script, likely a manuscript page. The text is arranged in approximately 15 horizontal lines, written from right to left. The ink is dark, and the paper shows signs of age and wear. The script is dense and characteristic of historical Persian or Arabic manuscripts.

حاکم دنیا بظفار قریبتر طرفه نه صوفیه و در برهان در اول فصله مقرر بر این عرصه و تقسیم فنانه و غیره در
 کتب مکتوبه صوفیه و کتب که بر این طریقه استخوان استخوانی و فخره اوله فخری استخوانی و در
 ذکر در جهان و کتب ایله حاکم دنیا صوفیه صوفیه استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی
 صفت نام افعال در این استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی
 صوفیه و کتب ایله حاکم دنیا در این عرصه و در این استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی
 صفت بر این استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی

صوفیه حاکم دنیا بظفار قریبتر طرفه نه او در دنیا و در این استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی
 صوفیه و کتب ایله حاکم دنیا در این استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی

حاکم دنیا و کتب ایله حاکم دنیا در این استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی
 استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی

برای استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی
 استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی

حاکم دنیا و کتب ایله حاکم دنیا در این استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی
 استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی

حاکم دنیا و کتب ایله حاکم دنیا در این استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی
 استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی

حاکم دنیا و کتب ایله حاکم دنیا در این استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی
 استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی استخوانی

Handwritten text in a cursive script, likely a manuscript page. The text is oriented vertically on the page, reading from right to left. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical or administrative document. The script is dense and difficult to decipher without specialized knowledge of the language.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines, with some lines appearing to be part of a list or series of entries. The script is dense and difficult to decipher without specialized knowledge of the language and script used.

Handwritten text in a cursive script, likely a form of Arabic or Persian, arranged in approximately 12 horizontal lines. The text is dense and difficult to decipher due to the cursive style and some fading.

سورة

Handwritten text in a cursive script, likely a form of Arabic or Persian, arranged in approximately 2 horizontal lines. This text appears to be a continuation or a separate section related to the main text above.

Handwritten text in a cursive script, likely a manuscript page. The text is oriented vertically on the page, reading from right to left. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical or administrative document. The script is dense and difficult to decipher without specialized knowledge of the language.

Handwritten text in a cursive script, likely the beginning of a letter or document.

Handwritten title or section header.

Main body of handwritten text, consisting of several lines of cursive script.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is arranged in approximately 15 horizontal lines across the page. The script is dense and characteristic of early modern European handwriting.

Handwritten text in a cursive script, likely a manuscript page. The text is arranged in approximately 15 lines, starting with a large initial letter. The script is dense and characteristic of historical Persian or Arabic manuscripts.

Handwritten text in Arabic script, possibly a title or header, located below the seal.

Main body of handwritten text in Arabic script, arranged in several lines across the page.

NETİCE-İ MÛLÂHAZÂT

Makedonya'da zuhûra getirilecek iğtişâştan istihsâl-i netâyic edebilmek mutlaka Avrupa devletlerinin ve hiç olmazsa onlardan bazılarının Bulgarlar ve Sırbîlar'a isnâdiyle mümkün olmaktadır. Şâyet Avrupa devletleri sulh-ı umûmiyi muhâfaza etmek isterlerse Makedonya'da dahî bir karışıklık vuku'a gelmiyecektir.

1899 sene-i efrenciyesinin ilk baharına doğru Sofya Makedonya Bulgar komitesi tarafından vuku'a getirilmesi arzu edilmiş olan ihtilâlâtta (bir harb-i umûmiden korkan) Avrupa devletleri rûy-ı muvâfakat göstermemişlerdi. Lâkin ileride Ruslar'la Avusturyalılar'ın müdâhale etmeğe mecbur olacakları şübhesizdir. Almanlar'la Fransızlar'ın Makedonya mes'elesine karşı vazîetleri metîn olduğundan onlardan bir havf yoktur. İtalyalılar ise Avrupa muvâzenât-ı umûmiye-i siyâsiyesine ve ahvâle intizar etmektedirler. Mağlûbiyet acıları kalblerinin en derin köşelerinden bile henüz çıkmamış olan Yunanlılar'dan mes'ele-i mezbûre hakkında ve Devlet-i Aliyye-i Osmaniye aleyhinde ciddi bir teşebbüsât ve harekât icrâsı me'mûl edilmez. Yunanistan hükûmeti Makedonya'da bir karışıklık esnasında orada meskûn olan Rumlar'ı himâye etmek arzu edecektir; Fakat işbu himâyenin kuvve-i cebriye vâsıtasıyla olacağı şimdiden istidlâl olunabilir.

Makedonya mes'elesinde en ziyâde müttefikleri ve parmakları olan Bulgarlar'la Sırbîlar'dır. Makedonya hakkında Bulgarlar ne fikir ve mütâlâa ve ümitlerde bulunuyorsa Sırbîlar da aynı vecihle efkâr ve ümitleri beslemektedir.

1885 senesinde vuku'a gelen Bulgar - Sırb seferinden beri Bulgarlar'la Sırbîlar arasında münâsebât-ı dostâne büsbütün munkatı olduktan ma'dâ bazı esbâb ve vukuât-ı siyâsiyeden dolayı dahi ahali arasında zuhûr eden ihtilâl günden güne kesb-i şiddet etmekte ve bugünkü günde her iki kavim yekdiğeri aleyhinde derece-i gâyede muzarrat ve husûmet beslemekte olduğundan gerek Makedonya gerekse sâir mes'elede Bulgarlar'la Sırbîlar'ın itihad ve ittîfakı veyahüd müttehiden Devlet-i Aliyye aleyhine icrâ-yı harekâtı asla tasavvur olunamaz. Binâenaleyh Makedonya ahvâl-i siyâsiyesinden istifâde etmek üzere iki hükûmetten her birisi ayrı ayrı icrâ-yı harekete mecbur olacaktır. Bulgarlar'la Sırbîlar'ın yekdiğerlerine derece-i nihâyede olan husûmetleri Üsküb, Serez..... ilah gibi Makedonya'nın cihât-ı muhtelifesinde hergün her iki millet arasında vuku'a gelen vukuât-ı mükerrere ve Ma-

kedonya dâhilî Bulgar komitelerinin gördükleri bir Sırbli'nun kanunu içiverecek derecede Sırbli'lar'a izhâr-ı husûmet ve şakâvet etmekte olmaları müşâhede edilmek ile dahi zâhir ve sâbittir. Makedonya mes'elesindeki menâfi-i ikinci derecede kalan Karadağlılar komşuları bulunan Bulgarlar'la Sırbli'ların harekât-ı tecâvüz-kârânelerini müşâhede edince mezbûr mes'eleye iştirak edecekleri misüllü Makedonya dâhilinde meskûn Ulahlar'ın vikâyesi ve saire nokta-ı nazarından Romanyalılar'ın dahi işe yakından bakmağı arzu eyliyecekleri âzâde-i kayd u beyândır. Bi'l-cümle mesâil-i şarkiyeye müdâhale etmeği istiyâd edinmiş olana Avrupa devletleri, sulh ve müsâlemet-i umûmîyi ihlâl etmemek maksadiyle umûm Avrupa'yı fevkalâde bir sûrette işgal ile hall ü faslı ve bir nefîceye müncer olması hariku'l-âde müşkil olacak olan, Makedonya mes'elesinin şimdilik meydana çıkmasını ve Makedonya buhrân-ı azîmine bulaşmağı istemiyorlar. Mesâil-i şarkiyenin en azîm ve en müşkülünden ma'dûd bulunan Makedonya ihtilâlâtı bir kere alev alacak olursa Avrupa devletleri hasbe'l-mecbûriye müdâhale edeceklerdir.

Al-e-umûm mesâil-i şarkiyenin, Devlet-i aliyye-i Osmâniye'yi dâimî surette zarar-ı külliyeye düçâr etmek şartıyla, hall u faslına ötedenberi istiyâd edilmiş olan Avrupa konseri makamına bu def'a hâkim usûlü mes'elesi kâim olacaktır. Avrupa konseri Devlet-i aliyye'nin mesâil-i dâhiliyye-i siyâsiyesine müdâhale ettiği kadar sâir hiçbir devletin işine burnunu sokmamıştır. Hatta Japonya - Çin mesâil ve seferi esnasında Avrupa konserinin teşkil ve müdâhelesine Japonyalılar asla müsâade etmediklerinden Avrupa'ya karşı mukâvemet ibrâziyle mesâil-i siyâsiye-i muhtelifelerini başlı başlarına hall u fasla say u gayret ettiler ona da muvaffak oldular şimdiye değin Avrupa konseri yalnız Memâlik-i Şâhâne dâhilinde zuhûr eden herhangi bir mes'elesi siyâsiyenin hall u faslı zımmında dâimî surette teşkil etmekte ve bu sûretle Devlet-i Aliyye'nin herbir işine parmak sokmakta idi ki bundan İngilizler'in maksadları hall u faslı hakkı olmak üzere kendilerine bir pay çıkarmak idi. Girid mes'elesi gibi. Binâen aleyh Devlet-i aliyye-i Osmâniye bu gibi mesâil-i dâhiliyye-i siyâsiyenin halli husûsunda mümkün olduğu mertebe Avrupa'yı müdâhale ettirmemeğe sarf-ı say u gayret etmelidir. Hâkim usûlüniün Devlet-i aliyye-i Osmâniye'ye daha ziyâde zararı dokunacağı şek ve şübheden âzâdedir. Çünkü, bu ana değin Avrupalılar'ın müdâhalesine karşı mukâvemet etmeği arzû etmemiş olan Devlet-i aliyye-i Osmâniye dâimî hâkimin vereceği hüküm ve kararı harfiyyen kabûl ve icrâ etmeğe mecbûr olacağı âzâde-i kayd u beyandır. Vakt-i sulhda Devlet-i aliyye-i Osmâniye ile zâhiren münâsabât-ı dostânede bulunan Avrupa devletleri ileride Makedonya ihtilâlî ve Ermeni iğtişâsâtı gibi mesâil-i müşkile-i siyâsiyenin zuhûrunda kâmilen

Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin aleyhinde olmak üzere notalar verecekleri ve Devlet-i aliyye-i Osmâniye'yi şâyân-ı münâkaşa bir hale getirecekleri şübhesizdir. Almanya devletinden ma'dâ sair devletler Devlet-i aliyye aleyhinde husûmet beslemekte ve hatta şimdilik münâsabât-ı dostânede bulunan Almanya devleti dahi ileride herhangi bir mes'ele-i şarkiyenin hall-i esnasında ekseriyet ciheti olan Avrupalılar'ın tarafını iltizam etmeğe mecbur olacağı derece-i nihâyede melhûz ve muhtemel bulunmaktadır. Binâenaleyh Devlet-i aliyye-i Osmâniye Makedonya mes'ele-i mühimme-i siyâsiyesinde derece-i nihâyede ciddiyetle işe girişerek onu teskîn ve hall u fasla yalnız kendi çalışıp Avrupa devletlerini mümkün olduğu mertebe müdâhale ettirmemeğe son derecede çalışmalıdır. Umum Avrupa'ya ve bâhusus Ruslar'ı dâimî surette mesâil-i şarkiyeye ile işgal etme politika-i esâsiyesini ta'kîb eden ve meslek ittihaz edinen İngilizler herhalde Makedonya'da bir mes'ele çıkarmağa pek ziyâdesiyle çabalıyacaklarından Makedonya'da ihtilâlün vücûda getirilmesine orada bulunan İngiliz konsolosları dahi derece-i nihâyede yardım etmektedir.

MAKEDONYA İHTİLÂLÂTINI UYANDIRMAĞA BAŞLICA VASİTA OLANLAR :

Sofya Makedonya Bulgar komitesi
Rumeli-i Şarkî ve Makedonya'daki dahilî komiteler.
İngiliz konsolosları.
Bulgar ve Sırb konsolosları.

Binâen aleyh, İngilizler Devlet-i aliyye-i Osmâniye'nin birinci derecede düşmanıdır. Fî yevminâ hâzâ Avrupa devletlerinin dünyada yegâne hasımları ve yektâ râkibleri var ise o da İngiltere devletidir. Londra kabinesi gâh Fransa ve gâh Rusya ve İtalya ile münâzaada bulunuyor. İngilizler sair Avrupa devletlerine dış geçiremediğinden onlara pek ziyânı dokunmuyor; fakat mesâil-i şarkiyede sûret-i dâimede muvaffakiyet ve netâyic-i hasene-i azîme istihsâl etmektedir. Fî yevminâ hâzâ dünyanın herhangi bir noktasında ihtilâl, karışıklık, muhârebe... ilah zuhûr etsin ki orada İngilizler'in parmakları bulunmasın? Çin, Hind, Transval, Mısır, Sudan, Yemen, Girid mesâili, Ermeni ve Makedonya iğtişâsâtı... ilah hep İngilizler'in yüzündendir.

Bu kere İngiltere devletinin Selânik General konsolosluğuna tayin olunan (Sir. A. Biliotti) nam zât esâsen Girid'den gelmiş mükemmel bir İngiliz politika memuru bulunmuş olduğundan ve başlıca Girid ihtilâlâtının meydana

na getirilmesine birinci derecede vasıta olan ve ahvâl-i sâbıkasının Bâb-ı Âlî'ce dahi ma'lûm ve müsellemler olması iktiza eden böyle bir şahs-ı mazarrın Makedonya'nın merkezi demek olan Selânik şehrine ceneral konsolosu tayin olunması hususu son derecede nazar-ı dikkati celb etmektedir.

*Fahrî Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârîlerinden
ve Erkân-ı Harbiye Kaymakamlarından Al-
manya'da tahsîl eden kulları*

(mühür)

İbrahim Hamdi